

El procés de normalització del català en els mitjans de comunicació: notes sobre l'evolució de la recerca, 1980-2010

*The normalization process of Catalan in the media: notes on research
developments, 1980-2010*

Josep GIFREU
Universitat Pompeu Fabra
Institut d'Estudis Catalans

RESUM

L'objectiu d'aquest treball és oferir una primera aproximació de conjunt a la recerca dels darrers trenta anys sobre els processos de normalització de la llengua catalana en els mitjans de comunicació convencionals (premsa, ràdio i televisió) i en els nous mitjans digitals en xarxa. En primer lloc, es resumeix la recerca sobre les relacions entre polítiques lingüístiques i polítiques de comunicació relatives als processos de normalització dels mitjans (*status planning*); en segon lloc, l'estudi del procés general d'estandardització de la llengua en els mitjans de comunicació (*corpus planning*), i, en tercer lloc, l'estudi dels processos i l'abast d'implantació del català als mitjans (extensió de l'ús).

PARAULES CLAU: llengua catalana, normalització del català, mitjans de comunicació en català, polítiques lingüístiques, polítiques de comunicació, comunicació pública.

ABSTRACT

The goal of this paper is to offer an initial comprehensive approach to the research undertaken over the past thirty years on the normalisation processes of the Catalan language in conventional media (press, radio and television) and the new digital media. Firstly, a summary is made of the relationship between linguistic and political communication policies associated with the normalisation processes used by the media (*planning status*). Secondly, a study is made of the general standardisation process of the Catalan language in the media (*planning corpus*). Lastly, the implementation processes and scope of Catalan in the media are assessed (*scope of use*).

KEY WORDS: Catalan language, normalisation of Catalan, Catalan mass-media, language policies, communication policies, public communication.

1. INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest treball és oferir una aproximació a la recerca feta durant els darrers trenta anys sobre els processos de normalització de la llengua catalana en els mitjans de comunicació convencionals (premsa, ràdio i televisió) i en els nous mitjans digitals en xarxa. Es tracta d'una primera aproximació de conjunt que, sense pretendre òbviament de ser exhaustiva, es proposa elaborar un inventari significatiu de l'evolució dels centres d'interès de la recerca en aquest àmbit, dels debats i les aportacions dels autors que han fet avançar el coneixement sobre la rehabilitació i la progressió del català en els circuits i usos de la comunicació pública.

Els marcs teòric i metodològic on s'inscriu aquest balanç sobre l'evolució de la recerca en aquest àmbit són els propis de la ciència sociolingüística i de les ciències de la comunicació tal com s'han anat definint als Països Catalans des de la seva fundació a mitjan segle XX. La qüestió general en la qual s'emmarca la recerca en aquest àmbit es pot formular així: com intervenen els mitjans de comunicació i els seus professionals en els diversos processos de normalització de la llengua d'una comunitat lingüística? Donem aquí per coneguts els orígens i el context històric del conflicte lingüístic general a l'espai del català en el període estudiat.

En síntesi, el procés de normalització del català en els mitjans de comunicació es pot estudiar sota diversos punts de vista preferents. Tenint en compte l'objecte d'interès específic i les aportacions internacionals i catalanes a la conceptualització del camp, distingirem aquí tres àmbits: en primer lloc, l'estudi de les relacions entre polítiques lingüístiques i polítiques de comunicació, que ens informa de la capacitat d'intervenció dels mitjans de comunicació com a agents lingüístics en els processos de normalització («status planning», en la terminologia de Heinz Kloss); en segon lloc, l'estudi del procés general d'estandardització de la llengua en els mitjans de comunicació, vinculat a l'adaptació de la normativa als models de llengua per a cada modalitat de mitjà («corpus planning»), i, en tercer lloc, l'estudi dels processos i l'abast d'implantació del català als mitjans de comunicació (extensió de l'ús).

2. RECERCA SOBRE POLÍTIQUES DE NORMALITZACIÓ I MITJANS DE COMUNICACIÓ

Considerem en primer lloc la recerca sobre la relació entre política lingüística, política de comunicació i capacitat d'intervenció dels mitjans de comunicació com a agents lingüístics en els processos de normalització del català. La primera recerca apareix tímidament a finals dels setanta i primers vuitanta a redós dels dos grans debats sobre les perspectives de normalització en la nova etapa democràtica iniciada a l'Estat espanyol després de la mort de Franco (1975). Els dos grans debats es produïren en ocasió del Congrés de Cultura Catalana (1975-1977) i del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1986. Entre un i altre debat s'aprovaren els pactes polítics de l'anomenat *bloc constitucional* a l'Estat espanyol (Constitució de 1978 i estatuts d'autonomia), que afectaren de manera determinant i restrictiva les competències autonòmiques sobre

la capacitat de decisió i d'intervenció des d'aquests territoris sobre el sistema dels mitjans.

La primera recerca en aquest subàmbit apareix a Catalunya impulsada bàsicament des de la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i tingué en la revista *Anàlisi*, publicada a partir de 1980, un primer exponent de la difusió de la recerca. La previsió de les primeres actuacions de la Generalitat en matèria de mitjans de comunicació motivaren línies de recerca i reflexió. A principis dels vuitanta, alguns estudis se centraren a investigar i avaluar els canvis en el sistema i en les polítiques de comunicació a Catalunya durant la transició i les noves perspectives dels mitjans en català davant l'autonomia (Parés i Maicas *et al.*, 1981; Gifreu, 1983; Guillaumet, 1983). La creació de TV3 i de Catalunya Ràdio motivà una àmplia atenció dels nous àmbits de la investigació.

Es començaren a publicar estudis crítics i/o prospectius sobre les dificultats i les perspectives de la normalització en el camp de la comunicació (Pitarch, 1984; Moragas, 1988; Figueres, 1990). A mitjan vuitanta, l'Institut d'Estudis Catalans emprengué línies de suport a la recerca sobre comunicació (Gifreu, 1986) i a la creació de la Societat Catalana de Comunicació, la qual impulsaria la publicació de diferents estudis, principalment a través de la revista *Treballs de Comunicació*. El Govern de la Generalitat crea el 1987 el Centre d'Investigació de la Comunicació (Espina, 2004). A la UAB es consoliden línies d'atenció sobre les polítiques de comunicació i la llengua, i especialment en relació amb la potenciació de l'espai català de comunicació (Gifreu, 1991).

Al País Valencià, la inauguració el 1989 del Canal 9 TV i del Canal 9 Ràdio de la Ràdio Televisió Valenciana (RTVV) motivà una àmplia mobilització dels sectors professionals i universitaris en la discussió del model de mitjans públics a desplegar (Ferrando, 1990; Bas Portero, 2000). I arran dels primers conflictes se suscitaron diferents estudis crítics sobre la situació. Un espai important de debat i de contrast foren les Jornades de Sociolingüística d'Alcoi (Tresserras *et al.*, 1997; Mollà, 1997; Dolç, 1997).

A Catalunya, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) impulsà diferents línies de suport a la recerca comunicativa sobretot en el camp de l'audiovisual com: premis sobre recerca, publicació de *Quaderns del CAC* (1998), ajuts de col·laboració amb grups de recerca universitaris, etc.; a partir del 2000, el CAC havia de presentar anualment davant el Parlament l'*Informe sobre l'audiovisual a Catalunya*, que inclou informacions valuoses sobre l'estat de la llengua en cada sector. Unes altres dues decisions polítiques a Catalunya havien de tenir incidència en la recerca: la nova Llei de política lingüística (LPL) de 1998 obligà a l'elaboració d'informes anuals sobre la situació del català en cada sector, inclosos els mitjans i les indústries culturals, i la creació del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura permeté de disposar d'una eina potent d'observació i seguiment dels usos socials.

Durant la darrera dècada del període examinat, la recerca sobre polítiques de normalització als mitjans tendeix a deixar de banda els aspectes més polítics o ideològics relatius al model o a les competències d'intervenció dels poders públics en el sector comunicatiu, i es concentra més en l'anàlisi de problemes pràctics i d'implementació de models de llengua i en la normalització de l'ús. Sobresurt l'interès pels nous mitjans

i serveis digitals (Graells i Vives, 2001; Partal, 2003; Domingo, 2004; Mas, 2005). Una línia de recerca indaga en les raons de l'opció lingüística en els nivells decisoris dels mitjans (Sáez i Casas *et al.*, 2002; Sintes Pascual, 2006). D'altra banda, l'evolució de dues institucions centrals com TV3 i Catalunya Ràdio i la celebració del seu vint-i-cinquè aniversari motivaren una àmplia reflexió més o menys crítica sobre la seva significació i sobre les seves limitacions (Alexandre, 2006; Cardús, 2008; Gifreu, 2009).

3. RECERCA SOBRE ESTANDARDITZACIÓ I MODEL DE LLENGUA ALS MITJANS

La recuperació del català en els mitjans a l'Estat espanyol, després de quaranta anys d'absència obligada, plantejava a lingüistes i professionals un conjunt de reptes sobre el model de llengua que cal utilitzar en l'àmbit escrit i sobretot en l'oral per als nous mitjans audiovisuals. En aquest apartat examinarem l'evolució de la recerca sobre el debat i les diferents iniciatives, propostes i opcions en relació amb el model de llengua propi dels mitjans de massa i de les seves relacions amb el procés general d'estandardització del català als mitjans. L'estreta relació entre coneixement i establiment de la normativa lingüística i elaboració de propostes de models per als mitjans (llibres d'estil, etc.) fa que la recerca provingui bàsicament aquí de lingüistes, sociolingüistes i professionals dels mitjans (periodistes, guionistes, correctors, presentadors, etc.).

Si en un primer moment l'atenció se centrava en la premsa, aviat es desplaçà cap al llenguatge oral. Després de la represa de premsa diària en català (*Avui*, 1976), de ràdio (Ràdio 4, 1976) i de la programació del «circuit catalanoblear» de Televisió Espanyola (TVE), emergeix entre lingüistes, correctors i alguns estudiosos i professionals la preocupació pel model de llengua escrita i oral dels mitjans en català (Berrio, 1981). La perspectiva d'una televisió catalana marcà els primers debats i estudis sobre el model en aquest mitjà i s'aportaren propostes pioneres en la fixació de criteris d'elocució (Castellanos i Torrent, 1985; Vallverdú, 1986).

L'aparició i expansió de Catalunya Ràdio i de TV3 obligà a assajar un model oral i fonètic que havia d'exercir una gran influència en tot el domini lingüístic. El model adoptat per TV3 suscità ben aviat reaccions d'alarma en àmbits universitaris ubicats fora del territori del dialecte central, que reclamaren la intervenció de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i de la Generalitat de Catalunya per rectificar un model qualificat d'exclusivament central (Ferrando, 1990: apèndix). L'acció s'ha d'inscriure també en el context de la controvèrsia entorn de l'anomenat *català light* en la llengua del periodisme escrit, que tenia per centre Barcelona (Pericay i Toutain, 1986; Fité, 1990 i 1993); un bon estat de la qüestió a Barcelona fou l'estudi de Tubau (1990) sobre la llengua del periodisme a la ràdio i la televisió, elaborat a partir d'entrevistes amb periodistes, locutors, correctors i responsables dels mitjans. Un dels primers llibres d'estil, el del *Diari de Barcelona*, adoptà les propostes del model *light* (*Diari de Barcelona*, 1987). A Televisió de Catalunya (TVC) una comissió de normalització lingüística canalitzà les orientacions que es convertiren al cap de deu anys en el llibre d'estil (Televisió de Catalunya, 1995). A la RTVV disposaren de bon principi d'un llibre d'estil propi (Mollà *et al.*,

1989). Prèviament l'Institut de Filologia Valenciana havia esperonat l'aportació de propostes en les Jornades sobre la Llengua Oral als Mitjans de Comunicació Valencians amb propostes concretes de models lingüístics (Ferrando, 1990). La polèmica sobre el model de llengua al Canal 9, amb la prohibició de 543 paraules considerades massa «catalanes» (agost de 1990), desfermà preses de posició molt contundents a l'IEC (1990a i 1990b). El tema motivà dues importants propostes per a l'estàndard oral de la Secció Filològica de l'Institut per a la fonètica (IEC, 1990b) i per a la morfologia (IEC, 1992).

La problemàtica de l'estàndard dels mitjans audiovisuals fou àmpliament investigada i debatuda al llarg dels anys noranta. Es poden detectar una notable quantitat d'estudis significatius sobre el procés d'estandardització en general (Marí, 1992; Bassols, Rico i Torrent, 1997; Mollà, 1997; Lacreu, 1997; Vallverdú, 2000) o sobre múltiples aspectes particulars (Dolç, 1998; Cros, Segarra i Torrent, 2000; Navarro Cid i Rull Muruzàbal, 1998).

A partir del 2000, bona part de la recerca s'adreçava a aplicacions pràctiques i a l'elaboració de nous llibres d'estil. Continuen els estudis sectorials diversos i els models orals són objecte d'anàlisi i seguiment, com és el de Catalunya Ràdio (Casals, 2003) o la valoració dels models orals de Canal 9 (Mollà, 2007) i de Ràdio Televisió de les Illes Balears (Melià, 2007) o l'estudi del doblatge a Televisió de Catalunya (Comes, 2007). Un altre àmbit d'aplicació en expansió és el de l'elaboració d'estudis i de manuals per a la formació i orientació dels professionals dels mitjans (Martí i Castell, Mestres i Camps, 2003; Castellanos, 2004; Julià-Muné, 2004; Paloma, Puigròs, Rico i Torrent, 2009; Bassols i Segarra, 2009).

4. RECERCA SOBRE ACCÉS I EXTENSIÓ D'ÚS DEL CATALÀ EN ELS MITJANS

En aquest apartat resumirem l'estudi diacrònic de la recerca sobre l'accés del català als mitjans i l'extensió d'ús al llarg del període. La perspectiva científica preferent aquí s'ubica entre la sociologia de la llengua i la sociologia de la comunicació.

Es tracta d'una modalitat de recerca bàsicament descriptiva, que se sol centrar en l'anàlisi dels processos sobre la incorporació del català als mitjans i als circuits (producció, difusió, usos) de la comunicació social.

El nou marc polític a l'Estat espanyol derivat de la transició i de l'establiment del nou mapa de les autonomies afavorí unes primeres línies de reflexió i debat públics sobre els canvis en els mitjans en relació amb les perspectives d'incorporació del català. Als estudis pioners de finals dels setanta en aquest àmbit, s'hi sumaren aviat autors procedents del món professional i de la jove Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Hi contribuí l'aparició de la primera revista acadèmica sobre recerca comunicativa a la UAB, *Anàlisi* (1980), seguida poc després per la revista de l'Associació de la Premsa de Barcelona, *Annals del Periodisme Català* (1984). Dels primers estudis de la premsa, més o menys descriptius, aviat els interessos dels investigadors i professionals es diversificaren i s'ampliaren cap a la televisió, la comunicació local o el sistema general dels mitjans a Catalunya. L'eclosió pública més significativa fou en ocasió del Segon Congrés Internacional de la Llengua

Catalana, que dedicà l'àrea 4 als mitjans de comunicació i les noves tecnologies, amb múltiples contribucions (Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, 1986).

A la segona meitat dels vuitanta, la recerca es concentrà en el seguiment del sistema de la comunicació de Catalunya amb una atenció especial a l'evolució de la ràdio i televisió públiques (Carreras i Serra, 1987; Corbella, 1988; Moragas, 1988). L'Institut d'Estudis Catalans impulsà línies de recerca prospectiva sobre llengua, comunicació i cultura (Gifreu, 1986). El Govern de Catalunya acordà la creació del Centre d'Investigació de la Comunicació, el qual potencià la recerca en comunicació. Per al conjunt del territori, l'estudi més ampli és el promogut per Gifreu (1991), elaborat amb informacions i valoracions d'una qualificada representació d'experts de cada regió i resumit en l'informe *Construir l'espai català de comunicació*. A partir dels anys següents, i llevat d'alguna excepció (Corbella, 1991 i 1995), aquesta línia de recerca tendeix a la baixa a Catalunya, però aconsegueix una certa atenció al País Valencià, especialment amb el primer estudi sistemàtic del sistema valencià de mitjans (Xambó, 1996). La Societat Catalana de Comunicació promogué un ampli estudi sobre el català als mitjans, que aplegà treballs sobre l'evolució a Catalunya, a les Illes Balears i al País Valencià (Tubella (coord.), 2002).

En el tombant de segle, l'estudi del català als mitjans experimenta una nova embranzida per la confluència de diversos factors, sobretot a Catalunya, en directa relació amb la disponibilitat de dades sobre el sector dels mitjans i en part sobre l'evolució de l'ús del català en els mitjans. Els factors que cal destacar són els següents: l'aparició bianual a partir del 2000 de l'*Informe sobre la Comunicació a Catalunya*, promogut per l'Institut de la Comunicació de la UAB, que inclou en cada edició un capítol sobre la llengua en els mitjans; la creació del CAC i les seves actuacions en relació amb la producció de dades sobre el sector audiovisual català, ja mencionades; la creació i desplegament del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, posat en marxa el 2007; i la creació el 2003 de l'Observatori de la Llengua Catalana (OLC), que publicà informes de singular interès (Pons Parera i Vila i Moreno, 2005; Pons Parera i Sorolla Vidal, 2008). Finalment, Internet i els nous mitjans i serveis digitals susciten una renovada atenció per la presència del català i les perspectives d'evolució (Graells i Vives, 2001; Partal, 2003; Mas, 2005; Sorolla, 2007).

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

(Nota: atesa l'extensió limitada d'aquest article, ha calgut fer una selecció molt reduïda de la recerca publicada, i per tal de facilitar la seva ubicació al llarg del període estudiat, presentem les referències llistades per dècades d'acord amb la data de publicació.)

Dècada 1980-1989

ALSINA, Salvador [et al.] (1985). «L'ús lingüístic a la comunicació local». A: JONES, Daniel E.; CORBELLA, Joan (rev.). *Les Jornades sobre Meso-Comunicació a Catalunya: Sant Cugat del Vallès, 2, 3 i 4 de març de 1984*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, p. 93-120.

- BERRIO, Jordi (1981). «Estudi sociolingüístic amb vista a una futura televisió catalana». A: PARÉS I MAICAS, Manuel [et al.]. *La televisió a la Catalunya autònoma*. Barcelona: Edicions 62, p. 111-144.
- CARDÚS, Salvador (1989). «Cultura». A: *Catalunya 77/78*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, p. 331-439.
- CARRERAS I SERRA, Lluís de (1987). *La ràdio i la televisió a Catalunya, avui (1980-1986)*. Barcelona: Edicions 62.
- CASTELLANOS I VILA, Josep-Anton; TORRENT I BADIA, Anna Maria (1985). «Observacions sobre la fixació d'uns criteris d'elocució formal». A: JONES, Daniel E.; CORBELLA, Joan (rev.). *Ies Jornades sobre Meso-Comunicació a Catalunya: Sant Cugat del Vallès, 2, 3 i 4 de març de 1984*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, p. 121-142.
- CORBELLA, Joan M. (1988). *La comunicació social a Catalunya: Programa general als anys 80*. Barcelona: Centre d'Investigació de la Comunicació (Generalitat de Catalunya).
- DIARI DE BARCELONA (1987). *Un model de llengua pels mitjans de comunicació: Llibre d'estil del Diari de Barcelona*. Barcelona: Empúries.
- FERRANDO, Antoni (ed.) (1990-1999). *La llengua als mitjans de comunicació: Actes de les Jornades sobre la Llengua Oral als Mitjans de Comunicació Valencians, organitzades per l'Institut de Filologia Valenciana*. València: Institut de Filologia Valenciana (Universitat de València).
- GIFREU, Josep (1983). *Sistema i polítiques de la comunicació a Catalunya*. Barcelona: L'Avenç.
- GIFREU, Josep (dir.) (1986). *Comunicació, llengua i cultura a Catalunya: Horitzó 1990*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- GUILLAMET, Jaume (1983). *La premsa comarcal: Un model català de periodisme popular*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- MOLLÀ, Toni [et al.] (1989). *El(s) model(s) lingüístics de la RTVV*. València: RTVV.
- MORAGAS, Miquel de (1988). *Espais de comunicació: Experiències i perspectives a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.
- PARÉS I MAICAS, Manuel [et al.] (1981). *La televisió a la Catalunya autònoma*. Barcelona: Edicions 62.
- PERICAY, Xavier; TOUTAIN, Ferran (1986). *Verinosa llengua*. Barcelona: Empúries.
- PITARCH, Vicent (1984). «L'estàndard català: entrebancs i peremptorietat». A: FUSTER, J. [et al.] *Els Països Catalans: Un debat obert*. València: Eliseu Climent, p. 181-198.
- Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. V, Àrea 4: Mitjans de Comunicació i Noves Tecnologies* (1989). Barcelona: Edicions 62. [Congrés celebrat el 1986]
- TUBAU, Ivan (1990). *El català que ara es parla: Llengua i periodisme a la ràdio i la televisió*. Barcelona: Empúries.
- VALLVERDÚ, Francesc (1986). *Elocució i ortologia catalanes: Per a ús de locutors de ràdio i televisió*. Barcelona: Jonc.

Dècada 1990-1999

- BASSOLS, Margarida; RICO, Albert; TORRENT, Anna M. (1997). *La llengua de TV3*. Barcelona: Empúries.
- CORBELLA, Joan M. (1991). *La comunicació social a Catalunya, 1981-1991: Una dècada de canvis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Centre d'Investigació de la Comunicació.

- CORBELLA, Joan M. (1995). *La comunicació social a Catalunya, 1995*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Centre d'Investigació de la Comunicació.
- DOLÇ, Mavi (1997). «Llengua i mitjans de comunicació al País Valencià. La importància dels mitjans de petit abast». A: TRESERRAS, Joan Manuel [et al.]. *Comunitat lingüística i espais comunicatius: Alcoi, 29 i 30 de març de 1996*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi, p. 77-105.
- (1998). «Per què avui hem de parlar del català». *Treballs de Comunicació*, núm. 10, p. 31-36.
- FIGUERES, Josep M. (1990). *Informe sobre les perspectives de la premsa en català d'abast general a Catalunya*. Barcelona: El Llamp.
- FITÉ, Ricard (1990). «La llengua en els mitjans de comunicació de masses durant els períodes 1975-1990». *Annals del Periodisme Català*, núm. 17 (juliol-desembre), p. 43-49.
- (1993). «El model de la llengua als mitjans de comunicació. El conflicte entre la norma i l'ús». *I Jornades de Sociolingüística: La llengua estàndard*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi, p. 39-54.
- (1998). «La traducció automàtica aplicada a la premsa escrita. El cas d'El Periódico en català». *Treballs de Comunicació*, núm. 10, p. 21-25.
- GIFREU, Josep (dir.) (1991). *Construir l'espai català de comunicació*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Centre d'Investigació de la Comunicació.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990a). «La llengua en els mitjans de comunicació de massa i especialment en la televisió». *Documents de la Secció Filològica I*, p. 137-140.
- (1990b). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I: Fonètica*. Barcelona: IEC.
- (1992). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II: Morfologia*. Barcelona: IEC.
- LACREU, Josep (1997). «L'elaboració d'un estàndard català: problemes i perspectives». A: MOLLÀ, Toni (ed.). *Política i planificació lingüístiques*. Alzira: Bromera, p. 37-60.
- MARÍ, Isidor (1992). *Un horitzó per a la llengua: Aspectes de la planificació lingüística*. Barcelona: Empúries.
- MOLLÀ, Toni (1997). «El paper dels mitjans de comunicació en la formació de l'estàndard». A: MOLLÀ, Toni (ed.). *Política i planificació lingüístiques*. Alzira: Bromera, p. 17-35.
- NAVARRO CID, Bartomeu; RULL MURUZÁBAL, Xavier (1998). «Plantejament de criteris i actuacions en els mitjans de comunicació orals». *Llengua i Ús [en línia]*, núm. 12.
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA (1995). *El català a TV3: Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62.
- TRESERRAS, Joan Manuel [et al.] (1997). *Comunitat lingüística i espais comunicatius: Alcoi, 29 i 30 de març de 1996*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi.
- VALLVERDÚ, Francesc (2000). *El català estàndard als mitjans audiovisuals: Escrits elaborats des de la Comissió de Normalització Lingüística de TVC (Corporació Catalana de Ràdio i Televisió)*. Barcelona: Edicions 62.
- XAMBÓ, Rafael (1996). *El sistema comunicatiu valencià*. Tesi doctoral. València: Departament de Sociologia i Antropologia Social de la Universitat de València.

Dècada 2000-2009

- ALEXANDRE, Víctor (2006). *TV3 a traïció: Televisió de Catalunya o d'Espanya?* Barcelona: Proa.
- BAGET I HERMS, Josep M. (2003). «La nostra»: *Vint anys de TV3*. Barcelona: Proa.
- BAS PORTERO, Juan José (2000). *El naixement de la radiotelevisió autonòmica valenciana, 1978-1989: Antecedents, gestació i constitució*. Tesi doctoral. Bellaterra: Facultat de Ciències de la Comunicació, Universitat Autònoma de Barcelona.

- BASSOLS, Margarida; SEGARRA, Mila (ed.) (2009). *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Vic: Eumo.
- CARDÚS, Salvador (2008). «Televisió i identitat nacional. Esplendor i declivi de la televisió autonòmica catalana». *VIA*, núm. 6, p. 36-52. Disponible en línia a: <www.jordipujol.cat/ca/cejp/revista>.
- CASALS, Daniel (2003). *El català en antena: 20 anys construint el model lingüístic de Catalunya Ràdio*. Benicarló: Onada.
- CASTELLANOS, Josep-Anton (2004). *Manual de pronunciació: Criteris i exercicis d'elocució*. Vic: Eumo. [Amb CD]
- COMES, Lluís (2007). «El doblatge en català». *Quaderns del CAC* [en línia], núm. 28 (maig-agost) (monogràfic), p. 45-51.
- COMPANY, Catalina; PUIGRÓS, M. Antònia (2006). *Llibre d'estil d'IB3*. Palma: Govern de les Illes Balears.
- COROMINAS PIULATS, Maria (2007). «Media policy and language policy in Catalonia». A: CORMACK, Mike; HOURIGAN, Niamh (ed.). *Minority language media: Concepts, critiques, and case studies*. Clevedon: Multilingual Matters, p. 168-187.
- CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS (2005). *Esadir.cat: El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals*. Disponible en línia a: <<http://esadir.cat>>.
- CROS, Anna; SEGARRA, Mila; TORRENT, Anna M. (ed.) (2000). *Llengua oral i llengua escrita a la televisió*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- DOMINGO, David (2004). *Periodisme digital a Catalunya: Radiografia de 445 webs informatius*. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya.
- ESPINA, Wifredo (ed.) (2004). *Centre d'Investigació de la Comunicació: Memòria d'una institució catalana oberta al món (1987-1997)*. Barcelona: CEDIC.
- GIFREU, Josep (2006). *La pell de la diferència: Comunicació, llengua i cultura des de l'espai català*. Barcelona: Pòrtic.
- (2009). «TV3 i Catalunya Ràdio: 25 anys de servei al país». A: MORAGAS, Miquel de [et al.] (ed.). *Informe de la comunicació a Catalunya 2007-2008*. Bellaterra: Institut de la Comunicació (InCom-UAB): Generalitat de Catalunya, p. 339-351.
- GRAELLS, Jordi; VIVES, Núria (2001). «És virtual el català a Internet? Reflexions sobre la presència del català a la xarxa i propostes per incrementar-hi l'ús». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 35, p. 103-158.
- JULIÀ-MUNÉ, Joan (2004). *El llenguatge de la ràdio i de la TV*. Alzira: Bromera.
- MARÍ, Isidor (2009). «L'evolució de la qualitat lingüística dels mitjans». A: MORAGAS, Miquel de [et al.] (ed.). *Informe de la comunicació a Catalunya 2007-2008*. Bellaterra: Institut de la Comunicació (InCom-UAB): Generalitat de Catalunya, p. 299-304.
- MARTÍ I CASTELL, Joan; MESTRES, Josep M.; CAMPS, Oriol (ed.) (2003). *II Seminari de Correcció de Textos: La qualitat de la llengua oral en els mitjans de comunicació*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MAS, Jordi (2005). «La salut del català a Internet el 2005». Disponible en línia a: <www.softcatala.org/articles/aticle60.htm>.
- MELIÀ, Joan (2007). «La llengua catalana en els mitjans de comunicació audiovisual de les Illes Balears». *Quaderns del CAC* [en línia], núm. 28 (maig-agost), p. 21-29.
- PALOMA, David; PUIGRÓS, M. Antònia; RICO, Albert; TORRENT, Anna M. (2009). *Guia fonètica per a les televisions locals*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

- PARTAL, Vicent (2003). «El català a la xarxa: història i raons d'un cas d'èxit». *Coneixement i Societat*, núm. 2, p. 16-29.
- PONS PARERA, Eva; VILA I MORENO, Xavier (2005). *Informe general sobre la situació de la llengua catalana 2003-2004* [en línia]. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana.
- PONS PARERA, Eva; SOROLLA VIDAL, Natxo (coord.) (2008). *Informe sobre la situació de la llengua catalana 2005-2007* [en línia]. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana.
- Quaderns del CAC* (2007) [en línia], núm. 28 (maig-agost): *La qualitat de la llengua en els mitjans audiovisuals*.
- SÁEZ I CASAS, Albert; COMAS, Eva; XICOY, Enric (2002). «Recerca qualitativa. Enquesta als responsables de les empreses audiovisuals». A: TUBELLA, Imma (coord.), FIGUERES, Josep M. [et al.]. *El català en els mitjans de comunicació: Situació actual i perspectives*. Barcelona: Societat Catalana de Comunicació, p. 115-153.
- SINTES PASCUAL, Elena (2006). *L'ús del català a la premsa diària a Catalunya: Opinions, actituds i pràctiques d'empreses i de professionals del sector envers l'ús del català*. Tesi doctoral. Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona.
- SOROLLA VIDAL, Natxo (2007). «Mitjans de comunicació i llengua». A: QUEROL, Ernest (coord.) (2007). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI: l'Alguer, Andorra, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 105-142.
- TORRES, Marta (2003). «La llengua catalana en la comunicació a Internet: qüestió de codis». *Llengua i Ús* [en línia], núm. 26, p. 77-82.
- TUBELLA, Imma (coord.); FIGUERES, Josep M. [et al.] (2002). *El català en els mitjans de comunicació*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Comunicació.
- XAMBÓ, Rafael (2002). «El cas del País Valencià». A: TUBELLA, Imma (coord.), FIGUERES, Josep M. [et al.] *El català en els mitjans de comunicació*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Comunicació, p. 189-220.
- VALLVERDÚ, Francesc (2000). *El català estàndard i els mitjans audiovisuals: Escrits elaborats des de la Comissió de Normalització Lingüística de TVC (Corporació Catalana de Ràdio i Televisió)*. Barcelona: Edicions 62.